

ниятъ патриархъ Арсени. Официаленъ езикъ въ архиепископията и епископиитъ е билъ гръцки: на гръцки е ставало и богослужението, съ изключение на нѣкои манастири (Св. Иванъ Дебърски, Св. Прѣчиста при Кичево и др.) и църкви, които запазили славѣнска служба и традиции, толкова повече, че и низшето духовенство е било българско и не всичкото е знаело гръцки. Архиепископията ако и формално погърчена, архиепископитъ ѝ съ гордостъ носѣха своя титулъ „български“, па били тѣ българи по родъ или гърци. Титултъ не бѣше само гола формалностъ и традиция; той означаваше сжщеврѣменно и народността на по-голѣмата частъ отъ населението, включено въ епархиитъ подъ Охридъ: Това знаемъ много добрѣ покрай друго и отъ самитъ архиепископи гърци, които именуватъ своето паство „българско“ и езика му „български“.¹⁾ Благодарение на българския титулъ на архиепископията, и самото население крѣпѣше институцията дори и тогава, когато нейнитъ прѣдставители бѣха гърци. Пъкъ и обратно, гърцитъ архиепископи, за да запазятъ придобититъ съ царски грамоти права и да уздравятъ своитъ приходи, прибѣгваха до българскитъ традиции и щедростта на българскитъ си богомолци. Тая слушеностъ отиде до по-далечъ, особено прѣзъ турското робство. Тогава политико-националната вражда между българи и гърци бѣше затихнала, та, при натиска на общата турска опасностъ и подъ закрилата на общата майка църква, почнаха да се култивиратъ задружни стремежи. Тогава въ Македония се засили почитътъ къмъ светитъ солунски братя Кирила и Методия, къмъ св. Ивана Рилски, св. Петка Търновска и др. Подбудители за това станаха самитъ гърци архипастири. А понеже на гръцки езикъ нѣмаше достатъчно извори за живота и дѣйността на поменатитъ светци, гръцкитъ охридски писатели прибѣгваха до български книжовни творения. Захвана се книжовна обмѣна, дѣто гърцитъ заемаха отъ българската литература. Така бѣ възникнало още по-рано пространното и кратко житие на Климента, така прѣзъ XVII, XVIII в. бѣха съчинени нови служби и жития на българскитъ светци, които се славѣха като „свѣтилници на България“, „стълбове на България“, чрѣзъ които се просвѣщава българския родъ (γένος Βουλγάρων); седмочисленицитъ се чествуваха

¹⁾ Документи, 15—23, 60, 28, 32.